

Sissejuhatus

*Haus Hohe Halde, Gsteigstrasse 38, Garmisch-Partenkirchen, Saksa Alpid,
24. augustil 1945.*

Mehed toas olid nii erinevad, kui veel olla sai.

Ometi sidus neid suur ühine saladus.

Sõda oli kolm ja pool kuud tagasi lõppenud.

Nad viibisid suures nooblis majas järsult tõusva tänava lõpus Garmisch-Partenkircheni vanas kuurordis, mis oli maailmakuulsaks saanud tänu üheksa aastat varem toimunud olümpiamängudele. Siit avanes imeline vaade suusanõlvadele, tohututele mägedele teisel pool orgu ja orus asuva kena väikese alpilinna katuseharjadele.

Majas elas peenem rahvas. Mõnikord kostis suure maja teistest otstest summutatud hääli või kolistamist. Villa oli inimesi tuubil täis. Krahvid ja parunid, pererahva lähemad ja kaugemad sugulased mujalt Saksamaalt olid koos oma teenijatega siia põgenenud.

Seltskond oli kogunenud ühte tuppa.

Räägiti vähe, kuid kaks asja olid selged. Tuppa kogunenud olid silmanähtavalt närvis. Nad ootasid külaliste saabumist.

Asjassepühendatud nihelesid ebamugavust tundes.

Seltskonna juht oli pikk, hõredate juustega neljakümnele lähenev mees.

Mehest õhkus ühtaegu nii soojust kui ka jahedust, temas oli loomupärast autoriteeti. Ta oli juhtinud mehi veristes võitlustes üle terve Euroopa. Keha oli kaetud armidega, need olid mälestused kuulidest, mis olid tabanud, kuid mitte tapnud. Mõnikord piinasid teda tugevad valud ja reuma. Puhas ime, et ta üldse veel elus oli.

Pikk sõda võis küll möödas olla, kuid kõrge laubaga mehel oli ees viimane, isiklik lahing. Kolonel Franz Pfeifferi, sõjakangelase ja legendaarse Saksa alpiküti jaoks oli mängus väga palju. Mitte üksnes tema sõjameheau, vaid võib-olla kogu tulevik.

Suve jooksul oli ta olnud üks tagaetumatest meestest okupeeritud Lõuna-Saksamaal. Tal õnnestus tabamist tükk aega vältida. Ameerika sõjaväepolitsei jaoks oli ta kummitus, kes suutis õhku haihtuda. Seda oli juhtunud rohkem kui üks kord.

Põhjus, miks okupatsioonivõimude agendid koloneli kätte tahtsid saada, oli lihtne. Teati, et Franz Pfeiffer oli Saksa riigipanga viimased varad, kulla ja valuuta, salajasse kohta peitnud. Kolmandat *Reich*'i enam ei eksisteerinud, nüüd kuulus kuld neile riikidele, keda natsid olid röövinud.

Sel päeval pidi tema lindpriius lõppema. Kui kõik läheb nii, nagu Franz Pfeiffer lootis, on tema nimi peagi puhtaks pestud ja ta vabaneb süüdistustest. Vähe sellest, ka koloneli sõbrad, kes on koos temaga sellesse kummalisse afääri mässitud, pole siis enam kahtlusalused.

Franz Pfeifferi kõrval istus veel üks baierlane, mõjukas SS-i ohvitser.

Sõbrad kutsusid tumedajuukselist ja atleetliku kehaehitusega Friedrich Rauchi Fritzuks. Franz Pfeiffer oli üks neist, kes seda hüüdnime kasutas. Kaks meest olid juba varasemast tuttavad, nad kohtusid esimest korda Berchtesgadeni linnakeses Baieri kagunurgas, kolmekümnendatel aastatel ja sõja ajal sakslastele väga olulises kohas.

Ka Friedrich Rauch oli mingis mõttes sõjaväelane. Lühikest aega võitles ta Relva-SS-i ühes kõige kurikuulsamas üksuses, Leibstandarte SS Adolf Hitleri diviisis.

Tükk aega enne seda oli ta olnud politseinik ja Hitleri üks esimesi pooldajaid. Friedrich Rauch oli sündinud Münchenis, linnas, mida nimetatakse natsipartei hälliks. Nooruses oli ta tulevase füüreriga õlg õla kõrval verises nn Õllekeldriputsis võidelnud. Natsid ei unustanud kunagi noormehe panust, ehkki tänu tuli tal oodata Hitleri võimule-saamiseni.

Viimastel aastatel oli SS-i ohvitser ja politseinik elanud Berliinis ja teeninud riigikantseleis, vastutades seal füüreri isikliku turvalisuse eest.

Nüüd oli diktaator surnud ja Friedrich Rauchi pikk ning vaevaline, pealinnast alguse saanud reis hakkas lõpule jõudma, see oli alanud juba peaaegu pool aastat varem nõunikuna salajase, kuid väga hinnalise saadetise juures.

Kas just Friedrich Rauchi salasoovitused ja nähtamatu käsi oli juhtinud riigipanga aarde ühte kindlasse suunda, otse tema vana sõbra Franz Pfeifferi sülle?

Hubert von Blücher võis seltskonnas küll kõige noorem olla, kuid tema kohalolek oli toas tuntav. Asjassepühendatustest oli tema aura kahtlemata kõige tugevam. Suurilmakommetega harjunud aristokraat oli pikk ja nõtk, tema isa oli niihästi Rootsis kui ka Soomes töötanud diplomaat.

20-aastane Hubert von Blücher sündis Stockholmis, ta oli 20. sajandi algusaastate kõige kuulsama rootslase Sven Hedin'i ristipoeg.

See päev, 24. august 1945, oli oluline ka võluva nooruki jaoks. Ta tahtis purustatud Saksamaalt lahkuda ja uuesti õppima asuda, soovitatavalt Rootsis. Selle eelduseks oli aga, et uue võimuga ameeriklastega, ei jääks midagi hämarat pooleli. Nagunii on Saksamaalt lahkumine piisavalt raske.

Praegu oli õige hetk, säärast võimalust ei pruugi enam kunagi tulla. 20-aastane Hubert von Blücher oli õnnemängija, kes mõistis tekkivaid võimalusi ära kasutada. Noorest east hoolimata oli ta seltskonnas üks väheseid, kel oli äri- ja kauplemissoont.

Sel korral oli aga okupatsioonivõimudega kauplemise eest hoolit-senud mägijalaväe ooberst Franz Pfeiffer.

Diil oli põhimõtteliselt valmis.

Ohvitser, keda nad ootasid, oli ameeriklane või õigemini saksa pärit-olu ameeriklane, kes sõja viimasel aastal töötas Ameerika armee mõjuka kindrali lähikonnas. Ohvitser ja tema saatjad olid teel Haus Hohe Haldesse, et viia kaasa tohutul hulgal kortsus dollareid, mis asjasse-pühendatud pidid talle trellide taha sattumise vältimiseks üle andma.

Raha oli osa Saksa riigipanga varast, valuuta, mis oli sõja lõpus viidud Saksa Alpidesse peitu koos kulla ja võib-olla ka juveelidega, mille langemist liitlaste kätte natsid tahtsid vältida.

Raha oli aardest veel ainsana alles. Aga kuidas sattus see Haus Hohe Haldesse, linna ühte kõige peenemasse majja? Miks oli see usaldatud asjassepühendatutele, väikesele kirevale seltskonnale, riigipanga aarde viimastele valvuritele?

Ja mis oli Sven Hedini ristipojal sellega tegemist?

See on pikk lugu, mis algab 1924. aasta detsembris, talvise aja kohta ebatavaliselt soojas Stockholmis.

Ees on kohtumised varaste, mörvarite, korrumppeerunud ohvitseride, Ärtuemandaks kutsutud ööklubikuninganna ja inimestega, kes püüdsid hiljem õiglust taas jalule seada.

See on jutustus natside kullast.

Kulda on kasutatud maksevahendina ammustest aegadest saadik. See metall on täiuslik vahetuskaup, mis käibib terves maailmas. Kuld on valuutasüsteemi alus, rahatähed ja mündid on sageli olnud seotud kulla või mõne muu metalli väärtusega.

Seda nimetatakse rahastandardiks, praegusel ajal, mil kasutatakse krediitkaarte või saadetakse „nähtamatult” raha mobiiltelefonide kaudu üksteise pangavarvetele, on seda võib-olla keeruline mõista. Mis on õigupoolest see, mis ütleb, et me oleme rikkad, kui me raha ei näe, ehkki pangaväljavõte ütleb, et meil on seal kuue-, seitsme- ja kaheksakohalised summad?

Varem oli asi loogilisem.

Ehkki kullastandardi ajad on möödas, võisid varasemad põlvkonnad oma raha vastu teoreetiliselt riigi käest kulda saada. See ajalooline seos rahapaberite ja müntidega on üks põhjustest, miks riigid hoiavad kullavarusid.

Ent tänapäeval kasutatakse kulda hoopis muuks.

Kullareserv on endiselt oluline, kuid enam ei ole see seotud valuutaga. Selle asemel moodustab reserv koos välisvaluutas väärtpaberitega puhvri, mida nimetatakse valuutareserviks ja mida kasutatakse finantsstabiilsuse tagamiseks.

Kullaga saavad riigid tegutseda rahvusvahelisel turul ja kaitsta oma valuuta väärtust. Valuutareserve saab kasutada ka likviidsusega hätta sattunud pankadele laenu andmiseks. Nii toimiti näiteks viimase

finantskriisi ajal, kui kuld vahetati ajutiselt dollariteks, mis Rootsi pankadele laenati.

Maailma suurim kullareserv on tänapäeval USA-s Fort Knoxi sõjaväebaasis. Peaaegu kolmandikku Ühendriikide omanduses olevast kullast hoitakse sõjaväebaasi pommikindlate võlvide all.

Suurt hulka kulda säilitatakse ka Threadneedle Streeti all Londonis. Bank of Englandi maa-alune hoidla ehitati kolmekümnendatel aastatel, ka tänapäeval kaitsevad seda massiivsed ukSED, mille avamiseks tuleb kasutada ühekorraga mitut hiigelsuurt võtit kombinatsioonis tänapäevase uuenduse, elektroonilise lukuga, mis reageerib salasõnadele ja hääletuvastusele.

Rootsi Riigipangal on 125,7 tonni kulda. See vastab umbkaudu 10 000 kullakangile. Kui kõik need kullakangid ritta panna, oleks rivi pikkus 2500 meetrit. Kui kangid aga üksteise peale laduda, ulatuks säärane torn 400 meetrini, olles Kaknästorneti teletornist umbes 2,5 korda kõrgem.

Enamikku Rootsi kullast hoitakse välismaistes keskpankades.

Need 15,2 tonni, mis asuvad kodumaal, on peidetud salajasse kohta, mille asukoht on teada vaid vähestele isikutele.

Peaaegu poolt Rootsi kullareservist hoitakse Londonis, kus asub füüsiliselt kullaga kauplemiseks maailma suurim kommertsturg. Tänu asukohale Bank of Englandis saab suure osa Rootsi riigipanga kullast väga lühikese etteteatamisajaga käibele lasta.

Kulla tootmine pole lihtne protsess. Sama kaua, kui kuld on olnud kauplemisvahend, on inimene püüdnud leiutada protsessi selle metalli tootmiseks. Keskaegsed alkeemikud ei olnud esimesed, juba vanad egiptlased ja hiinlased püüdsid saladusele jälile saada.

Südametunnistusest tegelased on kulla hankimiseks alati kasutanud lihtsamat viisi: röövimist.

Sõjas on vaenlase keskpank sageli ahvatluseks olnud.

Kolmekümnendate aastate lõpus ja neljakümnendate alguses röövivad Euroopat ühed läbi aegade kõige hoolimatamad ja saagihimulisemad vargad.

Tohutu saak rahastas osaliselt Kolmanda *Reich*'i sõjamasinat. Ent natsid ei kulutanud kõike ära. Enne sõja lõppu peideti suur hulk varandusest ära.

Juba 1945. aastal leidsid võidukad liitlased suure osa sellest üles.

Kuid nad ei leidnud päris kõike.

Vahemere rannik, 27. september 2017.

„Ah et jutt natsikullast on müüt? Millega sa sel juhul seletad minu leitud kullakange?”

Ian Sayer naeratab ja vehib kätega. Ta tõstab kahte nähtamatut kullakangi hoides käed üles, otsekui taaselustades silmapilku, mil tema peos oli tööpoolest kunagi Saksa riigipangale kuulunud kuld.

Briti miljonär teab, millest räägib. Tema oli ka esimene, kes võttis kasutusele väljendi „natsikuld” (*Nazi gold*).

Kohtume tema koduaias Vahemere ääres mägedes. Briti ettevõtja ja kirjanik Ian Sayer elab nüüd siin. Kunagi oli tal Suurbritannias suur ja uuenduslik kullerifirma. Nüüdseks on ta maha müünud niihästi oma vara Inglismaal kui ka villa Nizza lähedal.

Ehkki õige pea on oktoober, on päikese käes endiselt soe. Mägedest puhuv briis jahutab, me istume ringikujulise puust baarileti ääres rookatuse all, mis tuletab kangesti meelde Kariibi mere saari.

72-aastane Ian Sayer kõneleb kiiresti ja elavalt.

Peahoone, mis võtab enda alla märkimisväärse osa müüriiga piiratud krundist, sarnaneb paleega. Fassaad viib mõtted Teisele maailmasõjale. Maja ongi nagu ajamasin. Piisab vaid sammaste vahelt välisuksest sisse astumisest, kui satud ajas 75 aastat tagasi.

Tuhande ruutmeetri suurusest villast ligikaudu poole hõlmab Ian Sayeri arhiiv, see on võib-olla kõige täiuslikum Teise maailmasõja aegsete dokumentide ja autogrammide erakogu terves maailmas. Seintel raamitud klaaside taga ripuvad hinnaliste dokumentide koopiad.

Ian Sayerile kuulub Neville Chamberlaini saatuslik kiri Beaverbrookile, dateeritud maiga 1940, mil peaminister ametist lahkus. Siin on viimane teade, mille Adolf Hitler oma punkrist saatis: „Otsustasin Berliini jääda ...”

Ian Sayeri seinalt võib vaataja lugeda ka Karl Dönitzi viimast ametlikku kirja 6. maist 1945, kus suuradmiral annab Alfred Jodlile loa sõlmida relvarahu Ameerika vägede ülemjuhataja Eisenhoweri peakorteriga.

„Riigipanga afäär pakub mulle väga suurt huvi,” selgitasin ühes oma e-kirjas, mis me enne mu reisi vahetasime.

Ian Sayer taipas otsekohe. Ta teab nii mõndagi sellest, mis Saksa riigipanga varadest – kullast, valuutast ja juveelidest – Teise maailmasõja lõppjärgus ja pärast lõppu edasi sai. Olen siin tema külalisena, et tema tohutu arhiivi üks osa põhjalikult läbi uurida.

2015. aasta suvel hakkas natsikulla lugu mind tõsiselt huvitama. Augustis saabus pommuudis. Üheksakümne üheksa protsendilise kindlusega olid amatööruurijad avastanud Poolas fantastilise kulla-aarde asukoha.

Uudis võeti algul skeptiliselt vastu. Väheseid teemasid ümbritseb nii palju müüte ja spekulatsioone kui natside kulla teemat. See pole takistanud maailma aardekütte – enamasti amatööre – mõnda eriti paljutöotavasse kohta kogunemast. Kui välja arvata mõned üksikud ja väikesed erandid, pole pärast 1945. aastat natsikulda leitud.

Üks asjaolu muutis Poola uudise aga usutavamaks. Riigi ametivõimud kinnitasid leidmise fakti.

Leid oli Alam-Sileesia kaevandusterohkes Góry Sowie piirkonnas toimunud pikkade otsingute kulminatsiooniks. Hüpooteesi kohaselt peideti sõja viimastel päevadel kuhugi siinsesse tunnelisse kullavaguneid ja salajasi dokumente. Amatöörotsijad kammisid piirkonda pinnaseradaritega aastate kaupa.

Uudise järgi oli rongi asukoht nüüd leitud, see pidavat olema Wałbrzychi linna lähedal, raudtee ja Toyota autokaupluse vahel maa all.

Tublisti fantaasiat appi võttes võis uskuma jääda, et amatööruurijate ja aardeküttide Andreas Richteri ja Piotr Koperi udustel radaripildidel oli tõepoolest maa all midagi näha.

Aardekütid nõudsid endale tasuks 10 protsenti leiu väärtusest, uudis jõudis televisiooni ning ajalehtedesse.

Tegelikult oli kogu loo juures ainult üks konks. See oli liiga hea, et tõsi olla.

*

Kohale kutsuti Krakówi ülikooli ekspertide tiim. Selleks ajaks olid kogu maailma ajakirjanikud jõudnud juba kohapeal ära käia. Paralleelselt korraldatud uurimise tulemusena jõudsid eksperdid hoopis teisele järeldusele.

„Mingit rongi ei ole,” teatas tiimi juht Janusz Madej 2015. aasta detsembris. Oletatav rong radaripiltidel oli tegelikult looduslik maa-alune kõrvalekalle, esimesi mõõtmistulemusi oli tõenäoliselt mõjutanud rööbaste kohal kulgev kaabel.

Projekt naerdi välja. Poola võimud kannatasid piinliku hetke vaikides ära.

Kuid ka negatiivsesse tulemusse suhtuti kahtlusega. Aardekütid jätkasid otsimist.

Mujal nimetati natside kullarongi lugu odavaks PR-trikiks, millega olevat tahetud meelitada turiste suhteliselt vaesesse piirkonda, kus traditsioonilised sissetulekud kaevandustest olid juba ammu kokku kuivanud.

Kas miski kõneleb selle poolt, et ühel ilusal päeval võivad aardekütid Edela-Poola maapõuest siiski kullarongi leida?

„Ei, see on jama,” naerab kirjanik Ian Sayer ja seletab, kui ebatõenäoline see tees tegelikult on.

Poolas valitsenud kullapalaviku ajal osales ta eksperdina mitmes ajalehe- ja teleintervjuus. Sayeri seisukoht on selge. Sõja ajal polnud selles piirkonnas kunagi mingeid suuremaid kullakoguseid. Puudub ka igasugune ametlik dokumentatsioon selle kohta, nagu oleks aare sinna üldse kunagi viidud.

Ian Sayerit lõbustab Poola aardejahi absurdne aspekt. Kuid samal ajal nendib ta, et 2015. aasta hüsteeria võis suurendada tema raamatu läbimüüki, mis tegelikult käsitles ju hoopis teist aaret.

„Nazi Gold”, mille ta kirjutas koos Douglas Bottingiga, ilmus esimest korda 1984. aastal. Uued trükid anti välja 1998. ja 2003. aastal. Alates 2014. aastast on kirjastus igal aastal uue trüki avaldanud. 2018. aastal ilmus teos esimest korda saksa keeles.

Nõudlus on suurem kui kunagi varem.

Pole paha 33 aastat vana raamatu puhul, mis erinevalt väidetavast leiust Poolas käsitleb tõelist aaret Baieri Alpides.

*

„Nazi Gold” on lugu sellest, kuidas Saksa riigipangast pärit suur kogus kulda ja valuutat sõja lõpus jäljetult kadus. Vahetult pärast sündmust uurisid asja Ameerika okupatsioonivõimud.

Mitteametlikke kahtlusaluseid oli palju, kuid ühtegi ametlikku süüdistust kellelegi ei esitatud.

Kui sõjaväevõimud loost ära tüdinesid, jätkasid teised instantsid. Avalikkus sai loost esimest korda aimu 1950. aastal, nüüdseks tegevuse lõpetanud ajakirjas *Wochenende* ilmunud artiklist. Pealkirja all „Mis juhtus riigipanga kullaga?” ilmunud artikli autoriks oli Henriette von Schirach, naine, kes kunagi oli olnud abielus Hitlerjugendi juhi Baldur von Schirachiga.

Kuus aastat hiljem võttis teema uuesti üles Briti kirjanik W. Stanley Moss oma raamatus „*Gold is Where You Hide it*” (Andre Deutsch, 1956).

Mossi enda taust oli peaaegu sama kirju nagu natside kulla lugu. Sõja ajal oli ta dessantväelane ja osales Teise maailmasõja ühes kõige hulljulgemas operatsioonis, Saksa kindrali Heinrich Kreipe röövimises Kreetal.

Pärast sõda teenis W. Stanley Moss leiba ajakirjaniku ja kirjaniikuna. Koos endise armeekaaslase Andrew Kennedyga alustas Moss omal käel ristiretke natsikulla mõistatuse lahendamiseks.

Ent selle tulemused piirdusid vihjete ja oletustega.

Ian Sayer ja Douglas Botting võtsid kolmkümmend aastat hiljem teatepulga üle oma raamatuga, mille pealkiri oli tegelikult üsna pikk: „*Nazi Gold: The Sensational Story of the World’s Greatest Robbery – and the Greatest Criminal Cover-Up*” (1984).

Teos on äärmiselt ambitsioonikas katse lahendada riigipanga aarde saladust, see on parim sel teemal kirjutatud raamat.

„Ma ütleksin, et teos on andnud nime tervele žanrile. „Nazi Gold” leiutas ja kinnistas termini,” lausub kaasautor Ian Sayer oma aias verandal varju all istudes.

Tegelikult tuleb meil raamatu saamisloo eest tänada Guinnessi rekordite raamatut. Selle rubriigis „Maailma suurimad lahendamata röövid” puutusid kaks autorit esmakordselt mõistatusega kokku.

Ehkki jälg oli võrreldes 1950-ndatega oluliselt jahtunud, oli Ian Sayeril ja Douglas Bottingil varasemate autoritega võrreldes vähemalt kaks eelist: varem salajaseks tembeldatud materjal oli nüüd kättesaadav ja inimesed, kes seni olid vaikinud, julgesid intervjuusid anda.

Sayeri ja Bottingi võib-olla kõige olulisem panus oli see, et neil õnnestus lahendada rida natside kullaga seotud arusaamatusi. Kuid ka nemad ei leidnud kindlaid tõendeid selle kohta, kes vargad olid, ehkki järeldused viitasid üsna tugevalt teatud suunas.

Mõned olulised pusletükid olid ikka veel puudu.

Ent mõlemad raamatud, „Gold is Where You Hide it” ja „Nazi Gold”, on hindamatuks lugemismaterjaliks sellele, kes tahab põhjalikumalt riigipanga kulla saladusse süveneda ja sellest arvamust kujundada.

Aga see on üks väga segane lugu.

Mina sattusin selle loo peale Poola kullafiasko järellainetuses.

Lugesin läbi kõik, mis vähegi kätte sain. Raamatutest „Nazi Gold” ja „Gold is Where You Hide it” leidsin selle, mida otsisin.

Fantastiline lugu Rootsis sündinud noorest mehest – noorukist, kes pealegi oli kirjaniku ja maadeavastaja Sven Hedini ristipoeg –, kes osales Saksa riigipanga aarde peitmises äärmiselt ootamatusse kohta.

Ian Sayer võimaldas mulle juurdepääsu tohutule arhiivimaterjalile. Ta jagas minuga transkribeeritud intervjuusid, lindistusi ja videolõike mõne riigipanga afääri peategelasega, tänaseks surnud tunnistajaga.

Jätkasin uurimistööd omal käel. Rootsi arhiividest leidsin materjale, mida pole raamatu ühe peategelase Hubert von Blücheri ja tema perekonna kohta kunagi varem avaldatud.

Teise maailmasõja ajal elas Huberti pere Garmisch-Partenkirchenis. Von Blücherid on väga suur ja suursugune aadlisuguvõsa, selle harusid leidub tervel Saksamaal. Mõne haru puhul tuleb ühise esivanema leidmiseks ajas 600 aastat tagasi minna. Seepärast on enamik von Blücheri nime kandvaid perekondi üksteisega vaid kaugelt sugulased.

Sven Hedini arhiivis, mis on üks osa riigiarhiivist, ootasid järgmised põnevad avastused.

Kuid kõige suurema üllatuse valmistas mulle mu enda vanaema.

Kui Teine maailmasõda algas, oli minu vanaema Juliana Mäklin kõigest viisteist aastat vana. Ent tal oli vanem poolõde, Gerda Iversen.

Sõja ajal töötas Gerda Saksa saatkonnas Helsingis Hubert von Blücheri isa, saadik Wipert von Blücheri juures.

Ühest panipaigast leidis Juliana paki vanu kirju, mis kujutasid endast ka pärast sõda omavahel ühendust pidanud Wipert von Blücheri ja Gerda Iverseni kirjavahetust.

Kirjadele oli Gerda lisanud lipiku tekstiga „Säilitage need kirjad kui dokumendid ühest rahutust ajast”.

See oli loomulikult täiesti uskumatu kokkusattumus ja õnnelik juhus.

Gerda Iverseni kirjad ja ennekõike Sven Hedini kirjavahetus von Blücherite perekonnaga ei lahenda natside kulla saladust.

Küll aga lisab see salapärasele loole uusi tahke.